

Ju2021/01883

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän
förmögenhetsrätt

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se

Remissvar över betänkandet SOU 2021:36, Gode män och förvaltare – en översyn

Sammanfattning

I vår remiss har vi begränsat oss till att yttra oss över delar i utredningen där vi anser att det finns anledning till eftertänksamhet eller ytterligare frågor att beakta.

I stort instämmer vi i alla de sju punkter som utredningen anger i sitt övergripande syfte på sidan 25 f. Hur detta kan uppnås kan självklart göras på olika sätt, men dessa bör hållas i åtanke vid utformningen av lagstiftningen.

I stället för en kort sammanfattning av vårt ställningstagande i sak har vi valt att hålla texten så kort och koncis som möjligt rörande varje punkt i utredningens förslag där vi har valt att kommentera.

Ställningstagande till utredningens förslag

10.6.4 Ett obligatoriskt försäkringsskydd för ställföreträdare?

Vi instämmer i att försäkringsskyddet behöver förbättras för ställföreträdarna, som är lekmän, så att huvudmannens rättssäkerhet ökar. Optio har professionella ansvarsförsäkringar. Erfarenheten från uppdrag i hela landet har lärt oss att försäkring är sällsynt men ofrivilliga fel som drabbar huvudmannen tyvärr förekommer i större utsträckning. **När det blir fel behöver både huvudman och lekmän som är gode män och förvaltare skyddas.**

Kanske skulle kostnadsersättning kunna täcka en högre försäkringspremie och på det sätt skulle marknaden erbjuda försäkringar på rätt nivå för gode män och förvaltare. Ytterst är ju detta en rättssäkerhetsfråga för huvudmännen. För anställda ställföreträdare ska försäkringsfrågan inte vara ett problem. Förslaget som utredningen tar upp men inte för fram, om obligatorisk försäkring, anser vi är bra.

11.2.4 Principen om den minst ingripande åtgärden

Vi motsätter oss förslaget. Vi ställer oss frågande till att ta in begreppet minsta ingripande åtgärd i föräldrabalken. Vi ställer oss vidare undrande till vilka dessa "flertal insatser inom socialtjänsten" är som kan läka bristande beslutsförmåga och ersätta en god man och förvaltare? Antingen finns det ett behov av god man och förvaltare eller så gör det inte det.

Vi ser att risken att införa begreppet "minsta ingripande åtgärd", i lagstiftningen för anordnade av godmanskap, är att alla i behov av god man inte får hjälp. HD:s domar visar tydligt att det finns en förvirring hos flera överförmyndare hur detta begrepp ska hanteras i relation till anordnande av god man och förvaltare.

Lagstiftningen är idag tillräckligt tydlig och bör snarare utformas efter de flera avgörande av HD som kommit senaste åren. **Att få en god man är många gånger en förutsättning för att kunna ta del av all annan hjälp samhället erbjuder och kunna kräva sina rättigheter.** Frågan om att införa begreppet "minsta ingripande åtgärd" bör utredas mer utifrån ett juridiskt vetenskapligt perspektiv så att rättssystematiken blir korrekt. Personer som inte behöver hjälp av en god man ska naturligtvis inte ha god man, men de som är i behov av god man har en rätt att få det. Det får inte vara så att kommuner avskriver ärenden om godmanskap med hänvisning till minsta ingripande åtgärd, där ingen annan hjälp de facto finns och verkligen läker den enskildes beslutsförmåga och möjlighet att bevaka sin rätt.

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen

Vi instämmer med utredningen att det behövs ett klagande om anställda ställföreträdare i lagstiftningen så att alla enskilda i behov av hjälp genom god man och förvaltare får hjälp. Vi delar utredningens uppfattning att många kommuner ställer sig frågande till lagligheten av anställda ställföreträdare och därför inte vet hur de ska lösa rekryteringen till vissa svårare och mer komplexa uppdrag.

Det är inte rättssäkert att uppdrag upphör för att kommuner inte hittar ställföreträdare, att huvudmän kan hota sig ur förvaltarskap eller ärenden om anordnande av god man och förvaltare avskrivs av överförmyndaren och domstol för att det inte går att hitta personer som vill åta sig uppdrag. Optio har, sedan starten av bolaget år 2012, inte blivit tillfrågat i något av de uppdrag som upphört genom domstol, på grund av att det inte går att hitta annan ställföreträdare. Vi har alltid åtagit oss alla uppdrag där vi fått förfrågan.

Vi vill passa på att påtala att det är en missuppfattning att professionaliseringen skulle minska hur ställföreträdaren vurmar om att hjälpa eller bry sig om sin huvudman. Det har sannolikt mer att göra med den enskilde ställföreträdaren än från vilken utgångspunkt hen utför sitt uppdrag från. Med det sagt anser vi att det är av vikt att det finns både lekmän och professionella gode män och förvaltare för att kunna säkerställa att alla personer i Sverige som är i behov av en ställföreträdare i form av god man och förvaltare får den hjälp de har rätt till.

Oavkortat viktigaste variabeln för att huvudmannen ska få rätt hjälp är att rätt person är förordnad ställföreträdare, oavsett; lekman, semi-professionell eller professionell.

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken

En fråga som behöver uppmärksammas i diskussionen om överförmyndarna ska besluta i ärenden om anordnande av godmanskap är: **vad händer när socialtjänsten eller rättspsykiatrien eller någon annan anmäler behov av god man och överförmyndaren avskriver ärendet?** Risken av felaktig bedömning eller bristande utredning av överförmyndaren leder till att människor i behov av hjälp genom god man aldrig får sin sak prövad. Dessa ärenden är då inte tvistiga och kan inte enligt förslaget hänskjutas till domstol. Genom att till exempel ge anmälare möjlighet att få ärendet prövat i högre instans kan ovan nämnda problematik undvikas.

23.10.3 En ny statlig myndighet ska inrättas

Vi instämmer i förslaget. Ett centralt organ som tar ett övergripande ansvar för utvecklingen av överförmyndarna ger goda förutsättningar för den digitala utveckling som onekligen kommer även inom den praktiska förmynderskapsrätten. Vi har de senaste nästan tio åren arbetat i ett femtiotal kommuner. Även om det finns god kompetens inom många kommuner finns det såklart ett stort värde i att tillsynen över gode män och förvaltare är lika i alla kommuner. I stället för att varje kommun utvecklar sin egen verksamhet i allmänhet och digitalt i synnerhet finns det såklart ekonomisk vinning och effektivitetsvinster med ett centralt organ som driver framför allt utvecklingsfrågor.

25.7.1 Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas

Vi tillstyrker förslaget med kraft. Nationellt ställföreträdarregister är grundbulten i en kvalitativ digital utveckling inom området god man och förvaltare.

26.5.1 E-legitimation och anpassade digitala tjänster för huvudmän

Vi tillstyrker förslaget. Att skapa förutsättningar för den kommande utökade digitaliseringen är nödvändigt och självklart och kommer avsevärt skynda på den digital utvecklingen inom området. E-legitimationerna måste dock anpassas på ett brett sätt för personer med bristande beslutsförmåga från stor möjlighet att använda digitala tjänster som alla andra till att inte kunna använda tjänster alls. Det senare vid hög bristande beslutsförmåga eller till exempel utnyttjande från andra än den enskilde själv.

26.5.2 Ökade möjligheter för ställföreträdare att använda digitala tjänster

Vi instämmer i förslaget och vill förstärka utredningens uppmaning om att det finns ett behov av att förenkla uppdragen för ställföreträdare. Idag utgör bland annat banker och Försäkringskassa en stor utmaning i uppdragen för god man och förvaltare och tar onödigt mycket tid i anspråk i uppdragen. På liknande sätt är vi av uppfattningen att banker och flera myndigheter skulle önska förenklade digitala förfaringssätt för att kunna hjälpa gode män och förvaltare i deras uppdrag. Upplevelsen från oss är att gode män och förvaltare ses som ett nödvändigt ont för dessa nämnda verksamheter och att det är dyrt och svårt för banker och myndigheter att anpassa sin verksamhet efter gode män och förvaltares behov att sköta sina uppdrag.